

Антипенко Ірина Вікторівна

*кандидат юридичних наук, докторант
Національної академії державного управління
при Президентові України
ORCID: 0000-0001-9520-4353
e-mail: policy2020@ukr.net*

ГІБРИДНА ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК РИЗИКОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуалізовано необхідність наукового осмислення ризикогенного впливу глобалізації у контексті пошуку оптимальних шляхів розбудови ризик-орієнтованого державного управління в Україні. Проаналізовано вплив таких ризикоутворюючих чинників глобалізації для сучасної України, як гібридні війни та гібридні загрози. Доведено, що неефективність і фактична відсутність діяльності з управління політичними та національними ризиками на державному рівні за весь період незалежності України стали одним із основних джерел критичних вразливостей Української держави поряд із спроможністю зовнішнього агресора підсилювати їх дію. Описано диференціацію політичних ризикогенних чинників, що формували критичні вразливості держави, на такі, що іманентно властиві Україні, і такі, що були навмисно створені Росією.

Ключові слова: глобалізація; гібридна війна; гібридні загрози; політичний ризик; критичні вразливості; управління політичним ризиком.

Постановка проблеми. Глобалізація, попри її очевидні переваги для розвитку людської цивілізації, невпинно поляризує світову систему. Вона стимулює зростання ліній напруженості у регіонах світу, де гостро проявляються суперечності між соціально-політичними і економічними моделями розвитку держав, яким вдалося осідлати і навіть очолити тренди глобалізаційних процесів, і тих, де постіндустріальна модернізація проходить менш успішно в силу внутрішньої політичної нестабільності, економічної стагнації, соціальної і технологічної відсталості. Існуючі суперечності між державами і навіть регіонами з різними цивілізаційними традиціями на поч. XXI ст. актуалізували вибір таких стратегій реагування на актуальні виклики глобалізації і загрози безпеці, де превалюють асиметричні методи впливу на своїх опонентів для того, щоб генерувати і посилювати простір невизначеності і ризик-ландшафти у регіонах або окремих країнах. Складовими таких стратегій, як засвідчує світовий, зокрема негативний український, досвід, є продукування “гібридних загроз” і розпалювання “гібридних війн”, що стають постійним джерелом політичних ризиків для об’єкту такого “гібридного” впливу.

З огляду на це, значної актуальності для держав набуває необхідність аналізу всього спектру ризиків і, звичайно, політичних, та вразливостей, для

того, щоб забезпечити стійкість до гібридних та інших загроз глобалізації, а також інтеграцію процесу управління такими ризиками в структуру державного стратегічного планування та кризового менеджменту, зокрема. Водночас Україна як європейська держава, котра найбільше постраждала від гібридної війни, майже увесь період незалежності недооцінювала або відверто ігнорувала ризикогенні фактори свого розвитку та не забезпечувала моніторинг і аналіз національних ризиків, що навіть нині робить її вкрай вразливою до гібридних загроз та політичних ризиків, породжених ними. Все це вимагає наукового осмислення ризикогенного впливу гібридних загроз у контексті пошуку оптимальних шляхів розбудови ризик-орієнтованого державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення гібридних війн і загроз наразі перебуває у фокусі уваги багатьох зарубіжних і українських фахівців.

Так, роботи ряду зарубіжних вчених, зокрема, П. Каллена, Н. Веджа [1], Е. Райхборна [2], містять сучасні теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності сучасної гібридної війни. К. Гіллес [3] і М. Снеговая [4] аналізують досвід гібридної агресії Росії проти України, де наводять основні засоби впливу Росії на свою жертву.

В Україні однією із перших ґрунтовних робіт, присвячених цій проблемі, стала монографія Є. Магди “Гібридна війна: вижити і перемогти” [5], де дається теоретико-методологічне обґрунтування сутності феномена гібридної війни, а також аналізуються інструменти гібридної війни, розпочатої проти України. Хоча на окремих інструментах гібридної війни фокусувалася увага і раніше. Наприклад, у дисертації В. Шутова [6] ще до початку російської агресії висвітлювались небезпечні інформаційно-психологічні впливи Росії на Україну.

У дослідженні Центру глобалістики “Стратегія XXI” “Війни-XXI: полігібресія Росії” [7] висвітлюється широкий спектр російських засобів ведення гібридної війни, зокрема проти України, та перспективи їх розвитку. А в аналітичному дослідженні “Гібридні Загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і східного партнерства” проаналізовано гібридні загрози безпеці України [8]. Автори цього ж центру аналізують можливості і недоопрацювання України з протидії гібридним загрозам, акцентуючи увагу, насамперед, на необхідності модернізації складових національної безпеки.

Серед інших останніх публікацій доцільно відзначити колективну монографію “Світова гібридна війна: український фронт” [9], написану фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень, де сутність гібридної війни розглядається у контексті системної кризи світової безпеки, і, водночас, особливості ведення гібридної війни Росії проти України аналізуються одразу у декількох вимірах: воєнному, політичному, економічному, соціальному, гуманітарному, інформаційному. Це робить дане дослідження досить інформативним із позиції аналізу критичних вразливостей України.

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми.

Питання існуючого зв'язку феноменів гібридної війни і гібридних загроз зі станом державного управління політичними та іншими національними ризиками в Україні фактично не порушувалося науковцями, що обумовлює необхідність розкриття впливу таких ризикоутворюючих чинників глобалізації на сучасну Українську державу та доведення, що їх актуалізація стала наслідком ігнорування Українською державою діяльності з управління політичними ризиками.

Виклад основного матеріалу. Загально визнаним фактом є те, що концепція “гібридної загрози” і “гібридної війни” є далеко не новою, однак отримала нове дихання у вітчизняній і зарубіжній ризикології через агресію Росії в Україні й анексію Криму. І хоча серед науковців і практиків немає єдиного та взаємоузгодженого визначення з приводу гібридної війни, наразі сформувався певний консенсус щодо низки притаманних їй характеристик. Зокрема, у доповіді Кампанії по розвитку багатонаціонального потенціалу (далі – MCDC) міжнародної ініціативи Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО) “Розуміння гібридної війни” від 2017 р., що здійснювалася під керівництвом США, сучасна гібридна війна характеризується такими особливостями [10]:

- використанням більш широкого набору військових, політичних, економічних, цивільних, інформаційних інструментів і методів, які зазвичай не розглядаються в традиційних оцінках ризику і загроз;
- націленістю на такі вразливості соціетальної системи, на які зазвичай не акцентує увагу саме суспільство;
- синхронізацією своїх засобів так, щоб не можна було передбачити, якою мірою вони можуть бути синхронізовані для створення певних ефектів;
- навмисним використанням неоднозначності і невизначеності самого поняття війни, з тією метою, щоб атака залишалася нижчою певних порогів виявлення і реагування, зокрема міжнародно-правових порогів, що ускладнює процес прийняття рішень і ускладнює реагування на гібридну військову атаку;
- високою ймовірністю бути не ідентифікованою допоки її згубні наслідки вже почали проявлятися і підривати здатність цілі до самозахисту.

Таким чином, термін “гібридна війна” у зарубіжних дослідженнях є певною сутністю, яка відображає виклики і ризики, пов'язані із глобалізованим світом, що постійно змінюється.

Водночас дії ІДІЛ у Сирії, Іраку та за їх межами, а також тип підготовки і проведення військової кампанії Росії в українському Криму і на Донбасі у комплексі із постійною інформаційно-підривною діяльністю у медіа- і кіберпросторі засвідчив, що між явищами гібридної загрози і гібридної війни присутні відмінності у цілях, формах і методах реалізації.

Зокрема, у Спільному рамковому документі з протидії гібридним загрозам Європейського парламенту від 6 квітня 2016 р. відзначається, що під гібридною загрозою потрібно розуміти сукупність інструментів примусу і підривної

діяльності, традиційних і нетрадиційних методів впливу (тобто дипломатичних, військових, економічних, технологічних, інформаційних) щодо жертви, які можуть бути скоординовано використані державними чи недержавними суб'єктами для досягнення конкретних політичних цілей, залишаючись при цьому нижче порога відкритих формально оголошеної війни. Своєю чергою гібридна війна є лише продовженням розвитку загрози, коли країна вдається до відкритого використання збройних сил проти іншої країни або недержавного суб'єкта на додаток до поєднання інших засобів (тобто економічних, політичних і дипломатичних тощо) [11].

Із методологічного боку, цікавою є оцінка гібридних загроз, представлена у доповіді про розуміння гібридної війни “Протидії гібридним загрозам” від MCDC [12], де основними елементами їх розуміння є виявлення вразливостей жертви, здатність атакуючого синхронізувати широкий спектр своїх можливостей, а також ефекти, що створюються в результаті синхронізованих дій агресора, адаптованих до специфічних вразливостей цільової системи. Акцент на аналізі вразливостей усєї соціетальної системи, кожна з підсистем якої вже є ризик-ландшафтом, і розрахунку апріорі ризикогенних ефектів від впливу такої синхронізації, означає, що гібридні загрози, як і сама гібридна війна, не можуть бути пізнаними без урахування оцінки політичних та інших ризиків.

Утім у багатьох, як зарубіжних, так і українських наукових публікаціях фахівці висловлюють думку, що російська гібридна агресія була спеціально розроблена з урахуванням вразливостей України в політичному, соціальному, економічному, інформаційному та військовому вимірі, а також самими можливостями і цілями ворога. Ці вразливості доречно розділяти на такі, що були і є властиві Україні, і такі, що були навмисно створені Росією.

На політичному рівні сучасній Україні, зокрема, властиві:

– перманенте змагання політичних еліт у комплексі зі збереженням кланово-олігархічної моделі політичних відносин, що небезпідставно вважається головними факторами політичних ризиків посилення політичної корупції та дисфункції інституту держави [13];

– низька дієвість українського парламенту, котрий хоча і меншою мірою аніж попередній, але все ж залишається фрагментованим на корпоративні сегменти, і значною мірою залежний від політичного курсу президентської адміністрації, що нівелює визначену Основним Законом парламентсько-президентську модель;

– домінування у будь-якому напрямі державної політики популістських гасел замість стратегічного планування та технократичної складової діяльності урядових інститутів;

– низький рівень професійності державної служби в Україні у комплексі зі збереженням практики призначення на політичні і адміністративні посади осіб не за професійними ознаками, а за принципами політичної чи особистої лояльності;

– слабкий рівень стратегічних комунікацій і координації дій центральних органів виконавчої влади (далі – ЦОВВ) у різних сферах державної політики, зокрема в інформаційній, де має місце брак належних механізмів запобігання діяльності тих засобів масової інформації, працюючих в Україні, що ретранслюють проросійські або антиукраїнські наративи.

У соціальній сфері об'єктивною вразливістю України до гібридних загроз стала криза соціальної моделі українського суспільства [14], основною причиною якої є пострадянська трансформація соціальної структури соціуму, якій притаманна колосальна майнова нерівність населення України, що супроводжується протягом усього періоду її незалежності глибинною диференціацією соціальної і духовно-ціннісної матриці.

У сфері економіки Україні притаманні слабкі макроекономічні показники і високий рівень зовнішнього боргу, що разом зі значною офшоризацією власності в Україні, котра створює ризики маніпулювання політичною елітою як фінансовими ресурсами (виведення прибутків в офшори, перекладення боргів на державний бюджет), так і підтримкою з боку західних партнерів України, збереженням присутності російських банків в Україні, які продовжують контролювати значну частину фінансів бізнесу і громадян, провокують загрозу зовнішнього економічного впливу на діяльність українських промислових підприємств і маніпулювання громадською думкою великих трудових колективів [15].

У галузі енергетичної безпеки ризикоутворюючими факторами необхідно назвати збереження контролю над частиною обленерго і облгазів із боку російських або проросійсько налаштованих власників (здаємо одіозного Д. Фірташа), а також безпосередню залежність роботи електроенергетичної, ядерної та нафтопереробної галузей, зокрема ринку скрапленого газу, від дій Росії. Внутрішній ринок природного газу також продовжує частково залишатися залежним від транзиту російського газу через територію України (принаймні станом на 2020 р. п'ять українських компаній купують цей газ для своїх виробничих потреб [16]).

У кібер-сфері до факторів, які створюють в Україні сприятливе середовище для проведення кібератак Росії, багато дослідників зараховують [17]:

- використання більшістю українських державних організацій неліцензійного програмного забезпечення, що знизило їхню захищеність;
- використання неліцензійного антивірусного забезпечення або програмних продуктів російського походження;
- низький рівень безпеки внутрішніх інформаційно-комунікаційних мереж на підприємствах та в організаціях, що належать до об'єктів критичної інфраструктури.

Погоджуючись із вищезначеним, доцільно також додати, що система захисту кіберпростору України створюється досить повільно і, загалом, є

вразливою до нових атак, особливо для підприємств критичної інфраструктури, ЦОВВ та інших важливих державних інститутів, а відповідна державно-управлінська діяльність характеризується реактивністю. Зокрема, доречно згадати, що протягом 2015 – 2019 рр. найвідомішою атакою стала атака комп'ютерного вірусу Petya-A, що у червні 2017 р. завдала масштабного удару по низці великих державних і приватних підприємств, банків та державних органів влади і відомств [18].

У правоохоронній системі до основного ризикогенного фактора безперечно треба зарахувати корумпованість правоохоронних відомств. Недаремно, що 56,8% українських експертів назвали корупцію у правоохоронній системі одним із перших за важливістю фактором для початку агресії Росії проти України [19].

У секторі безпеки і оборони багато експертів вказують, що Україна, незважаючи на шість років гібридної війни, і досі має чимало вразливих місць у цій сфері, серед яких [20]:

- незавершеність законодавчих процедур із визнання Росії агресором, визначення статусу ОРДЛО як тимчасово окупованих територій;
- відмова від розриву дипломатичних відносин із Росією після анексії Криму;
- відмова від активної оборони та протидії силам та засобам Росії і підтримуваних нею квазіутворень (ДНР/ЛНР) на окупованих територіях;
- фактична відмова від створення сил територіальної оборони;
- неприєднання до центрів передового досвіду НАТО з питань енергетичної безпеки, стратегічних комунікацій і кібероборони;
- недостатня захищеність об'єктів критичної енергетичної інфраструктури;
- нездатність забезпечити розвиток спроможності технічної розвідки, електронного перехоплення і моніторингу телекомунікацій та кіберрозвідки тощо.

До головних політичних ризикогенних чинників, що були навмисно створені Росією в Україні, безумовно, доцільно зарахувати такі:

- підтримання високого рівня економічної й, передусім, енергетичної залежності України від Росії, що робилося, зважаючи на статус нашої країни як важливого транзитера природного газу у Європу та ресурсозалежної структури української економіки;
- багаторічний і систематичний інформаційно-психологічний вплив на українське суспільство антиукраїнськими і проросійськими наративами;
- підтримкою проросійських груп впливу як в українському політикумі та істеблішменті, так і в маргіналізованому сегменті суспільства;
- конструювання зовнішньо-політичних обставин, які ставили під сумнів можливості України системно відповідати на загрози національної безпеки.

Розглянемо їх детальніше. У *першому випадку* у період, що передував початку гібридної агресії, Росія використовувала поєднання політичного тиску і

пілг в економічній та енергетичній сферах. Зокрема, активізація улітку 2013 р. торговельної війни з Україною шляхом фактичної зупинки українського експорту до Росії у серпні того ж року, укладання у квітні 2013 р. нового газового договору зі зниженням ціни на російський газ на 30% в обмін на пролонгацію перебування російського флоту у Криму використовувались як політичні інструменти, що заганяли Україну у дискримінаційні відносини з Росією. Важливу роль напередодні гібридної війни, окрім вище вказаних чинників, відіграла і запропонована Москвою схема кредитування української економіки, яка з усією очевидністю була спланована російською стороною заздалегідь. Усі ці інструменти, передусім газовий контракт і кредит, готувалися як бомба уповільненої дії, що була готова в зручний момент активуватися. Що і сталося, коли, внаслідок рішення колишнього президента В. Януковича відмовитися від переговорів із Європейським Союзом про асоціацію, виникла гостра соціально-політична криза, що спонукала Росію, використовуючи внутрішню нестабільність, окупувати Кримський півострів.

Другий, інспірований Росією, ризикоутворюючий фактор фактично ігнорувався українською владою протягом усього періоду незалежності, на що вказують українські експерти ще у 2013 р. Зокрема, у дисертації Р. Шутова підкреслювалась роль таких інструментів інформаційно-психологічного впливу, як:

- експорт в Україну та інші пострадянські республіки “культу особистості” В. Путіна та окремих державних діячів Росії;

- популяризація Посольством Російської Федерації в Україні та іншими урядовими відомствами Росії російської мови та русофільського контенту в інформаційному просторі України;

- наповнення політичним змістом діяльності Російської Православної Церкви (далі – РПЦ) в Україні, зокрема через трансляцію Української Православної Церкви антипомістних настроїв серед віруючих;

- підтримка до 2014 р. діяльності проросійських громадських об'єднань різного спрямування в Україні, зокрема таких, як Українська Академія русистики, Російська громада Криму, “Євразійський союз молоді”, Народний фронт “Севастополь – Крим – Росія”, “Русский блок”, “Россотрудничество”, “Украинский выбор” тощо;

- використання Чорноморського флоту Росії як інструмента непрямого інформаційно-психологічного впливу на критичну масу громадян АР Крим із російською національною та державною ідентифікацією;

- присутність виражених українофобських наративів у продукції російських та проросійських засобів масової інформації в Україні;

- здійснення нестримуваного українською стороною імпорту російської кіно-, книго- і музичної продукції [21].

Повністю погоджуючись із вище описаним, доцільно додати, що зусилля Росії з інформаційно-психологічного впливу повністю виправдалися на

непідконтрольних територіях Донецької і Луганської областей. Доказом чого є повний програв самій ідеї України та її цивілізаційного вибору як європейської країни в умах жителів цих територій і Криму, що відбувся задовго до сумнозвісних подій окупації цих регіонів. Зокрема, згідно із опитування Фонду “Демократичні ініціативи” ім. Ілька Кучеріва і соціологічної служби Центру Разумкова у 2013 р., серед населення Сходу України російськомовних жителів налічувалось 72%. При цьому, тільки 13% серед жителів регіону бували у країнах Заходу, порівняно із 32,8% Заходу України, а тих, хто не вважає себе європейцями найбільше було саме на Сході України (62%) [22].

Третій ризикогенний чинник невід’ємно пов’язаний із фактичним контролем держави проросійськими групами впливу, тісно інтегрованими з бізнес-інтересами в Росії принаймні у період президенства В. Януковича. Тут доречно згадати використання Росією проросійсько налаштованих політичних партій України у 2000-х рр., зокрема Партії Регіонів як “партії влади” часів президенства В. Януковича, Комуністичної партії України та Прогресивної Соціалістичної Партії України, що мали парламентське представництво у 1991 – 2014 рр. і у 1998 – 2002 рр., відповідно. Окрім того, контроль за низкою ключових ЦОВВ часів В. Януковича здійснювали підконтрольними Москвою тією чи іншою мірою людьми, зокрема О. Якименко очолював Службу Безпеки України, Д. Соломатін, а потім П. Лебедев – Міністерство оборони України, Д. Табачник – Міністерство освіти і науки, А. Ключев – Раду національної безпеки і оборони України, В. Захарченко – Міністерство внутрішніх справ України, Е. Ставицький – Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Тобто фактично увесь сектор безпеки і оборони та гуманітарний блок були зайняті особами або з російським громадянством, або з проросійськими поглядами чи бізнесом у Росії.

Четвертим чинником є формування зовнішньо-політичних обставин, які загрожували і досі загрожують Україні у середовищі стратегічної невизначеності та вразливості для російської експансії. До таких факторів різні дослідники схильні зарахувати такі:

– посилення геополітичних розбіжностей Росії і країн Заходу за умов послаблення дієвості механізмів міжнародної безпеки;

– зростаюча агресивність зовнішньої політики Росії, спрямованої на розширення зон впливу на пострадянському просторі як шляхом “м’якого” примушення країн СНД через торговельні, митні, енергетичні “війни”, так і роздмухування тліючих чи заморожених регіональних конфліктів (війна з Грузією у серпні 2008 р. та анексія Абхазії і Південної Осетії як репетиція вторгнення в український Крим і Донбас);

– широке використання у зовнішній політиці методів та інструментів спецслужб щодо інших країн, котрі, на відміну від деяких західних спецслужб, не тільки займаються збором розвідувальної інформації, але і застосовують підкуп, шантаж, беруть участь у корупційних схемах із метою розбудови і

підтримки мереж агентів впливу серед місцевого істеблїшменту, громадського сектору, журналістів;

– розгортання масштабної пропагандистської компанії через офіційні засоби масової інформації і соціальні мережі із метою створення негативного іміджу України у західних країнах через інструменти російського іномовлення (компанії Russia Today, Sputnik);

– широке застосування у зовнішніх конфліктах приватних військових компаній, що наразі дозволяє Росії заперечувати причетність російських військових формувань в Україні і вимагати від міжнародного співтовариства визнати Росію не як учасника конфлікту, а лише як зацікавлену у вирішенні українського питання сторону [23 – 25].

Усі ці вище означені фактори доводять неефективність і фактичну відсутність діяльності з управління політичними ризиками на державному рівні, ставши вагомими каталізаторами гібридної війни із катастрофічними наслідками для Української держави.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дає змогу довести, що неефективність і фактична відсутність діяльності з управління політичними та іншими ризиками національного значення на державному рівні за весь період її незалежності стали одним із основних джерел критичних вразливостей України, поряд із спроможністю агресора підсилювати їх дію. Обґрунтовано диференціацію політичних ризикогенних чинників, що формували критичні вразливості Української держави, на такі, що іманентно властиві Україні, і такі, що були згенеровані агресором. До перших, зокрема, належать: перманентне змагання політичних еліт за владні ресурси інституту держави та збереження кланово-олігархічної моделі політичних відносин; слабка роль стратегічного планування державної політики та низький рівень стратегічних комунікацій і координації дій ЦОВВ та інших суб'єктів державного управління; низька дієвість головного законодавчого органу країни; депрофесіоналізація державної служби; ресурсозатратна промисловість і неререформована енергетична система; слабкі макроекономічні показники і високий рівень зовнішнього боргу; нерозвинутість системи кібербезпеки; корумпованість правоохоронних відомств; розбалансованість системи національної безпеки; соціальна і ціннісна криза українського суспільства.

Виявлено та охарактеризовано головні політичні ризикогенні чинники, що були навмисно створені Росією, якими є: підтримання високого рівня економічної й, передусім, енергетичної залежності України від Росії; систематичний інформаційно-психологічний вплив на українське суспільство антиукраїнськими і проросійськими наративами; підтримка проросійських груп впливу як в українському політикумі та істеблїшменті, так і в маргіналізованому сегменті суспільства; конструювання зовнішньо-політичних обставин, які ставили під сумнів можливості України системно відповідати на загрози національної безпеки.

Перспективним напрямом подальших досліджень, на нашу думку, є аналіз інших політичних ризиків глобалізації, зокрема інтеграція національної економіки у світове господарство.

Список використаної літератури

1. Cullen P. MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare. 2019. 94 p. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf (date of using: 10.10.2020).
2. Reichborn E. MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare. 2017. 32 p. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647776/dar_mcdc_hybrid_warfare.pdf (date of using: 10.10.2020).
3. Giles K. “Hybrid Threats”: What Can We Learn From Russia? // Security Policy Working Paper. 2019. № 16. P. 1—5.
4. Snegovaya M. Russia Report I. Putin’s Information Warfare in Ukraine. Soviet origins of Russia’s Hybrid Warfare. Washington : Institute for the Study of War, 2015. URL : <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Report%201%20Putin’s%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine-%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf> (date of using: 11.10.2020).
5. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
6. Шутов Р. В. Зовнішні інформаційно-психологічні впливи у процесах реалізації державної інформаційної політики : дис. на здоб. к. політ. н.: 23.00.02. Київ : [б. в.], 2013. 232 с.
7. Війни-XXI: полігібресія Росії. Київ : Центр глобалістики “Стратегія XXI”, 2017. 241 с.
8. Гібридні Загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і східного партнерства. Аналітичний документ. Київ : Центр глобалістики “Стратегія XXI”, 2018. 106 с.
9. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
10. Reichborn E. MCDC Countering Hybrid Warfare Project...
11. Joint Communication to the European Parliament and the Council. Joint Framework on countering hybrid threats – a European Union response. European Commission. URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN> (date of using: 15.10.2020).
12. Cullen P. MCDC Countering Hybrid Warfare Project...
13. Результати експертного опитування “Сприяння розбудові можливостей України гарантувати безпеку суспільства в умовах гібридних загроз”. URL : https://geostrategy.org.ua/images/Дослідження_українською.pdf (дата звернення: 20.06.2020).
14. Світова гібридна війна: український фронт... С. 209—210.
15. Гібридні Загрози Україні і суспільна безпека... С. 26.
16. П’ять українських компаній уклали з “Газпромом” угоди на постачання газу. 2019. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2019/12/23/655198/> (дата звернення: 16.05.2020).
17. Гібридні Загрози Україні і суспільна безпека... С. 45.

18. СБУ встановила причетність спецслужб РФ до атаки вірусу Petya.A. 2017. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2257453-sbu-vstanovilapricetnist-specsluzb-rf-do-ataki-virusu-petyaa.html> (дата звернення: 18.05.2020).
19. Результати експертного опитування...
20. Гібридні Загрози Україні і суспільна безпека... С. 51—53.
21. Шутов Р. В. Зовнішні інформаційно-психологічні впливи... С. 115—136.
22. Україна і Євросоюз. Ставлення громадськості до євроінтеграції // ЄвроАтлантика. 2013. № 1/2. URL : https://dif.org.ua/uploads/pdf/1376400844_2627.pdf (дата звернення: 28.06.2020).
23. Giles K. “Hybrid Threats”...
24. Snegovaya M. Russia Report I. Putin’s Information Warfare in Ukraine... Р. 7.
25. “Гібридна” війна Росії – виклик і загроза для Європи // Національна безпека і оборона. 2016. № 9/10. С. 2—16.

Статтю подано: 03.11.2020

Статтю схвалено: 01.12.2020

Antypenko Iryna Viktorivna

*PhD in Law, doctoral candidate of the Public Policy and Political Analysis Chair,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*
ORCID: 0000-0001-9520-4353
e-mail: policy2020@ukr.net

HYBRID WAR IN UKRAINE AS A RISK-MAKING FACTOR OF GLOBALIZATION

Problem setting. Globalization in spite of its obvious advantages for the development of human civilization constantly polarizes the world system. Existing contradictions between states and even regions with different civilization traditions at the beginning of the XXI century actualized their choosing of asymmetric response strategies to the actual challenges of globalization and security threats. Such strategies are often aimed at generating and strengthening the space of uncertainty and risk-landscapes in the opponent countries. World experience shows that the components of such asymmetric approaches in foreign policy are the reproduction of so-called “hybrid threats” and fomenting “hybrid wars”, which become a constant source of political risks for the object of such “hybrid” impact.

In this connection, the necessity to analyze the whole range of risks and, of course, political and related critical vulnerabilities becomes very important for modern states in order to ensure resistance to hybrid and other threats of globalization, as well as to ensure integration of the process of governing such risks into the structure of public strategic planning and crisis management, in particular. In the case of Ukraine, all this actualizes the scientific reflection of the hybrid threats impact of in the context of finding optimal ways to develop risk-oriented public administration.

Recent research and publications analysis. The study of hybrid wars and threats, in particular regarding Ukraine, is now the focus of many specialists around the world. In particular, among foreign scientists this problem is studied by P. Cullen, K. Giles, E. Reichborn, M. Snegovay, N. Wegge. In Ukraine, such specialists as M. Gonchar, V. Gorbulin, S. Dyachenko, S. Zhuk, A. Zvarych, A. Ishchuk, E. Magda, Y. Tishchenko, A. Chubik, and R. Shutov devote their works to this issue mainly from the point of view of the maintenance of national security.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The problem of existing connection of hybrid warfare phenomena and hybrid threats with the state of state management of political and other national risks in Ukraine has not actually been raised, which causes the necessity to reveal the influence of these risk-forming factors of globalization for the modern Ukrainian state and proving that their actualization became a consequence of the government's neglect of risk management activities.

Paper main body. The author emphasizes a methodological approach to assessment of hybrid threats, according to which the latter are the result of the aggressor's focus on specific vulnerabilities of the target system, as well as its ability to synchronize a wide range of its capabilities that are adapted to these vulnerabilities.

The article substantiates that hybrid threats and hybrid warfare cannot be recognized without taking into account the assessment of political and other risks.

The author highlights Ukraine's internal vulnerabilities in political, social, economic, information and military areas. These are: the constant competition of political elites for the power resources of the state while maintaining the clan-oligarchic model of political relations; the weak role of strategic planning of public policy and the low level of strategic communications and coordination of government actors; low efficiency of the main legislative body; deprofessionalization of public service; resource-intensive industry and unreformed energy system; weak macroeconomic indicators and high level of foreign debt; underdeveloped cyber-security system; corrupt law enforcement agencies; imbalanced national security system; social and moral crisis of Ukrainian society.

The paper also identifies and describes the main political risk factors that were specifically created by Russia in Ukraine. They are: systematic informational and psychological impact on the Ukrainian society by anti-Ukrainian and pro-Russian narratives; support of pro-Russian groups of influence both in the Ukrainian politics and establishment, and in the marginalized segment of society; construction of foreign policy circumstances that put into question Ukraine's ability to systematically respond to the threats of national security.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The conducted research allowed proving that inefficiency and actual absence of any activity in managing political and other national risks at the governmentally level during the whole period of its independence became one of the main sources of Ukraine's critical vulnerabilities along with the possibility for the aggressor to strengthen their action. The differentiation of political risk factors that formed the critical vulnerabilities of the Ukrainian state into the ones that are inherent to Ukraine and those that were generated by the aggressor was justified.

The author considers the analysis of other political risks of globalization, in particular, the integration of the national economy into the world economy system as a perspective direction for further research.

Key words: globalization; hybrid war; hybrid threats; political risk; critical vulnerabilities; political risk governance.

References

1. Cullen, P. (2019). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project. Understanding Hybrid Warfare*. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf.

2. Reichborn, E. (2017). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project. Understanding Hybrid Warfare*. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647776/dar_mdcd_hybrid_warfare.pdf.
3. Giles, K. (2019). "Hybrid Threats": What Can We Learn From Russia? // *Security Policy. Working Paper*, № 16, pp. 1—5.
4. Snegovaya, M. (2015). *Russia Report I. Putin's Information Warfare in Ukraine. Soviet origins of Russia's Hybrid Warfare*. Washington: Institute for the Study of War. URL : <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Report%201%20Putin's%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine-%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf>
5. Mahda, Ye. V. (2015). *Hibrydna viina: vyzhyty i peremohty*. Kharkiv: Vivat. 304 p. [in Ukrainian].
6. Shutov, R. V. (2013). *Zovnishni informatsiino-psykholohichni vplyvy u protsesakh realizatsii derzhavnoi informatsiinoi polityky*. (Candidate's thesis). Kyiv: [s. n.]. 232 p. [in Ukrainian].
7. *Viiny-XXI: polihibresiiia Rosii*. (2017). Kyiv: tsentr hlobalistyky "Stratehiia XXI". 241 p. [in Ukrainian].
8. *Hibrydni Zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka. Dosvid YeS i skhidnoho partnerstva*. (2018). Kyiv: Tsentr hlobalistyky "Stratehiia XXI". 106 p. [in Ukrainian].
9. Horbulin, V. P. (Ed.). (2017). *Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front*. Kyiv: NISS. 496 p. [in Ukrainian].
10. Reichborn, E. (2017). *MCDC Countering Hybrid...*
11. *Joint Communication to the European Parliament and the Council. Joint Framework on countering hybrid threats – a European Union response*. (2016). URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>.
12. Cullen, P. (2019). *Countering Hybrid Warfare...*
13. *Rezultaty ekspertnoho opytuvannia. "Spryiannia rozbudovi mozhlivosti Ukrainy harantuvaty bezpeku suspilstva v umovakh hibrydnykh zahroz"*. (2018). URL : https://geostrategy.org.ua/images/Дослідження_українською.pdf [in Ukrainian].
14. Horbulin, V. P. (Ed.). (2017). *Svitova hibrydna viina...* pp. 209-210.
15. *Hibrydni Zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka...* pp. 26.
16. *Piat ukrainskykh kompanii uklaly z "Hazpromom" uhody na postachannia hazu*. *Ukrainska pravda*. (2019). URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2019/12/23/655198/> [in Ukrainian].
17. *Hibrydni Zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka...* pp. 45.
18. *SBU vstanovyla prychetnist spetssluzhb RF do ataky virusu Petya.A*. (2017). URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2257453-sbu-vstanovilapricetnist-specsluzb-rf-do-ataki-virusu-petyaa.html> [in Ukrainian].
19. *Rezultaty ekspertnoho opytuvannia...*
20. *Hibrydni Zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka...* pp. 51-53.
21. Shutov, R. V. (2013). *Zovnishni informatsiino-psykholohichni vplyvy...* pp. 115-136.
22. *Ukraina i Yevrosoiuz. Stavlennia hromadskosti do yevrointehratsii*. (2013). *YevroAtlantyka*, № 1-2. URL : https://dif.org.ua/uploads/pdf/1376400844_2627.pdf [in Ukrainian].

23. Giles, K. (2019). “Hybrid Threats”...
24. Snegovaya, M. (2015). *Russia Report I. Putin’s Information Warfare in Ukraine...* pp. 7.
25. “Hibrydna” viina Rosii – vyklyk i zahroza dlia Yevropy. (2016). *Natsionalna bezpeka i oborona*, № 9-10, pp. 2-16 [in Ukrainian].

Paper submitted: 03.11.2020

Paper accepted: 01.12.2020

Цитування: Антипенко І. В. Гібридна війна в Україні як ризикоутворюючий чинник глобалізації // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 4(65) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. С. 13—26. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226416>).

Citation: Antypenko, I. V. (2020). Hibrydna viina v Ukraini yak ryzykoutvoriuiuchy chynnyk hlobalizatsii. *Efficiency of Public Administration*, Issue 4(65), pp. 13-26. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226416>).